



ST.

JULENR. 1948
60. ÅRGANG
NUMMER 49-50



FRAM KRISTMENN FRAM

OLAV

I N N H O L D S F O R T E G N E L S E :

PRESTENS JULETALE - TOLERANSE IV - ÆGTESKABET
SOM ET KONTEMPLATIVT GUDSFORHOLD - FØD-
SELEN - FAMILIENS HØYTTID - ET FORSVAR FOR
BABY-WORSHIP - INDEKS-DEBATTEN I MORGENBL.

VERDENSHISTORIENS MIDTPUNKT

Av pater FINN THORN, O.P.



etragtninger over julemysteriet.

I Martyrologiets gamle og ærverdige bok leser vi den 24. desember følgende tekst.

«Året 5199 etter verdens skapelse, da Gud ved alle tings opphav skapte himmel og jord. Året 2957 etter synfloden. Året 2015 etter Abrahams fødsel. 1510 år etter Moses og utgangen av

Egypt, 1302 år etter kong Davids kroning, i den 65. uke etter profeten Daniels spådom, i det 194. olympiske år, 752 år etter byen Roms grunnleggelse, i keiser Octavus Augustus 42. regjeringsår, da der rådet fred på hele jordkretsen, i den 6. verdensalder, ble Jesus Kristus — Gud fra evighet av, den evige Faders Sønn, som ved sitt komme ville hellige verden, etter at han var blitt unnfanget av den Hellige Ånd, i den 9. måned etter unnfangelsen — født som menneske i Betlehem i Juda av Jomfruen Maria.»

Ordene er naive. Samtidig har de en monumental storhet. Arkeologien og historieforskningen lærer oss å multiplisere disse tallene med tusener. Men

det forandrer intet ved selve saken: at det øyeblikk da Gud ble menneske er verdenshistoriens midtpunkt. Alt peker hen mot dette mysterium. Fra det øyeblikk er menneskeheten en annen enn før. En ny historie begynner, den forløste menneskehets historie.

La oss stanse opp foran dette lille nyfødte barnet i krybben som er Guds evige Sønn.

Det første det lærer oss er at Gud har villet prøve hva det vil si å være menneske. Han har villet dele våre kår. De fleste mennesker lever i ringe kår. Derfor ble Guds Sønn født som et fattig barn, uten hjem, i en stall.

La oss i denne forbindelse tenke på en annen skikkelse i menneskehetens religiøse historie: Gautama Buddha. Om ham forteller sagnet at han var prins og levde i prektige palasser. Ved lek og jakt, ved musikk og dans, søkte hans far å holde ham borte fra å gruble over verdens nød og lidelse. Men det religiøse menneske hører ikke hjemme i rikdommens overdådighet. En natt flyktet den unge prins Siddharta fra palasset. Han forlot hjemmets gleder for i ensomheten å finne meningen med livet.

Denne gripende beretningen kaster lys over julemysteriet. Når Gud ble menneske så var det naturlig at det skjedde langt borte fra verdens rikdom

VÅRE KIRKER på søn- og helligdager

JULENS FORANDREDE GUDSTJENESTELISTE I OSLO

St. Olavs kirke, Akersv. 1.
Julenatt kl. 24: Midnattsmesse—Pontifikalmesse m. preken av biskop Mangers.

1. juledag:

Kl. 8.15: Stille messe.
Kl. 9.45: Low Mass (English Carols).
Kl. 11: Levittmesse m. preken.
Kl. 19: Festandakt.

2. juledag:

Kl. 7: Stille messe.
Kl. 8.15: Stille messe.
Kl. 9.45: Low Mass (English Carols).
Kl. 11: Høymesse m. preken.
Ingen aftenandakt.

Nyttårsaften:

Kl. 19: Pontifikalandakt m. preken av biskop Mangers.

1. nyttårsdag:

Kl. 8.15: Stille messe.
Kl. 9.45: Low Mass (English Carols).
Kl. 11: Høymesse m. preken.
Kl. 16—19: Utstilling av Alterets hl. Sakrament.

Kl. 19: Sakramentsandakt.

2. nyttårsdag:

Kl. 7: Stille messe.
Kl. 8.15: Stille messe.
Kl. 9.45: Low Mass (English Sermon).
Kl. 11: Høymesse m. preken.
Kl. 19: Sakramentsandakt.

Herrens Apenbaring fest, 9. januar:

Kl. 7: Stille messe.
Kl. 8.15: Stille messe m. preken.
Kl. 9.45: Low Mass (English Sermon).
Kl. 11: Levittmesse m. preken.
Kl. 19: Sakramentsandakt.

S. Hallvards kirke, Urtegt. 1.
Julenatt kl. 24: Midnattsmesse med preken.

1. juledag:

Kl. 8: Stille messe.
Kl. 10.30: Høymesse m. preken.
Kl. 19: Andakt.

2. juledag:

Kl. 8: Stille messe.
Kl. 10.30: Høymesse med preken og sakr. velsignelse. Ingen ettermid.andakt.

Nyttårsaften:

Kl. 19: Andakt m. preken.

1. nyttårsdag:

Kl. 8: Sangmesse m. preken.

Kl. 10.30: Høymesse med preken og sakr. velsignelse Ingen ettermid.andakt.

St. Dominikus kirke, Neuberggt. 15.
Julenatt kl. 24: Midnattsmesse.

1. juledag:

Kl. 8.15: Stille messe.
Kl. 10.30: Høymesse m. preken.
Kl. 18: Kompletorium og sakramentsandakt.

2. juledag:

Gudstjenester som på søndagene.

Hverdagene i St. Katarinahjemmets kapell, Gjørstadgt. 8.

Kl. 7: Stille messe.
Kl. 7.30: Stille messe.
Kl. 19: Rosenkransandakt og aftenbønn.

Grefsen kapell, Glads veg 23.

1. juledag:

Kl. 6: Stille messe.
Kl. 8: Stille messe.
Kl. 9.30: Norsk sangmesse m. preken.

2. juledag:

Kl. 9.30: Sangmesse m. preken.

1. nyttårsdag:

Kl. 9.30: Sangmesse m. preken.

Jesu Hjerter kapell, Nyv. 17, Stabekk.
Julenatt kl. 24: Midnattsmesse m. preken.

1. juledag:

Kl. 10.15: Hl.messe.
Kl. 10.45: Høymesse m. preken.
Kl. 17.45: Festandakt.

2. juledag:

Kl. 9.05: Hl.messe m. preken og sakr. andakt.

Nyttårsaften:

Kl. 17.45: Takkeandakt med Te Deum.

Nyttårsdag:

Kl. 10.45: Høymesse m. preken og sakr. andakt.

Vår frue Villas kapell, Montebello.

1. juledag:

Kl. 0.00: Midnattsmesse. Deretter II. julemesse.

Kl. 9: Høymesse med preken.

Kl. 16.30: Aftengudstjeneste.

2. juledag:

Kl. 8.30: Høymesse m. preken.

Kl. 16.30: Aftengudstjeneste.

Liturgisk kalender:

SØNDAG 19. DES.: 4. søndag i Advent. Ep. 1. Kor. 4, 1—5. Ev. Luk. 3, 1—6.

Mandag: Ferialdag. Tirsdag: Thomas, apost. Onsdag og torsdag: Ferialdager.

Fredag: Julaften. Vigiliemessen.

1. JULEDAG: 1. messe: Ep. Tit. 2, 11—15. Ev. Luk. 2, 1—14. 2. messe: Ep. Tit. 3, 4—7. Ev. Luk. 2, 15—20. 3. messe: Ep. Hebr. 1, 1—12. Ev. Joh. 1, 1—4.

2. JULEDAG (søndag): Stefan, Kirkens første martyr. Mandag: Johannes, apost., ev. Tirsdag: De uskyldige barn, martyrer. Onsdag: Tomas, bisk., mart.

Torsdag: Messen fra søndag i juleoktaven. Fredag (nyttårsaften): Sylvester, pave, bekj. Lørdag (1. nyttårsdag): Kristi omskjæring. Ep. Tit. 2, 11—15. Ev. 2, 21.

SØNDAG 2. Jan.: Jesu navnefest. Ep. Ap. Gj. 4, 8—12. Ev. Luk. 2, 21. Mandag:

Oktaven for Johannes, evangelisten. Tirsdag: Okt. for de uskyldige barns fest.

Onsdag: Vigil til Kristi Apenbaringsfest. Torsdag: Apenbaringsfesten (Helligtrekonger, Epifani): Fredag, lørdag: Oktavdager.

SØNDAG 9. JAN.: Feiring av Apenbaringsfesten.

OBS! Julaften og nyttårsaften fra kl. 12 middag har alle Hs. Høyærv. Biskopens dispensasjon fra abstinensbudet. Med 2. juledag opphører de lukkede tider.

KUNNGJØRINGER:

Oslo menigheters juletreffest

i foreningslokalet, Akersveien 5.

VOKSNE: Onsdag 29. des. kl. 19.

BARN: Torsdag 30. des. kl. 17.

Entré: barn kr. 1.—, voksne kr. 2.—.

Arr.: St. Olavs og St. Hallvardslaget.

Mariakongregasjonen, Oslo

har møte onsdag den 5. jan. 1949

kl. 19.30 i St. Josefs kapell. Deretter

JULEMØTE i foreningslokalet; sok-

neprest G. Parthe holder lysbilled-

foredrag: «Guds Mors liv fra vuggen

til graven» (med fargefilm).

ST. OLAV

ønsker alle sine lesere og
venner en signet julefest.

Da dette er det siste nummer i året
1948, vil vi ekstra takke alle som har
støttet bladet og vist det sin interesse
i årets løp.

Takk til medarbeiderne både de skri-
vende og de stille tjenende, særlig
translatorene.

Redaksjonen.

Neste nr.: 6. januar.

ST. OLAV

KATOLSK UKEBLAD

Redaktør:

Dr. theol. I. Hansteen Knudsen.

Telefon 42 37 43. Akersv. 5, Oslo.

Redaksjon og ekspedisjon: Akersv. 5 I.

Telefon 42 37 43.

St. Olavs eksp. og forlag: 9.30—16.

unntatt onsdag. Lørdag: 9.30—13.

Utbetalinger kun tirsdag kl. 13—14.

Abonnementspris: Kr. 2.50 pr. kvartal,

for utlandet + avisporto.

Abonnement tegnes i ekspedisjonen og

på ethvert postkontor.

Annonser må være innsendt innen

fredag aften.



Edward Westbrook: «Ordet er blitt kjød.» (Tresnitt.)

og prakt. Det guddommelige møter vi ikke i de rikes palass.

Et annet trekk som vi lærer ved krybben i Betlehem er Guds solidaritet ikke bare med menneskenes fattigdom, men også med deres synd. Selv var Guds Sønn uten synd. Men syndens følger, og endog syndens skyld, har han tatt på seg ved å bli menneske. Han er, som Skriften sier, blitt «gjort til synd for oss».

I hvor høy grad Vår Frelser har gjort seg solidarisk med en syndig slekt ser vi av Jesu ættetavle. «Etter det folk mente», leser vi hos evangelisten Lukas, «var han sønn av Josef, sønn av Heli, sønn av Mattat, — — — sønn av Enos, sønn av Set, sønn av Adam, Guds sønn».

Guds Sønn har en rekke av jordiske forfedre. Og hvilke forfedre! Vi møter der et navn som Manasse. Om ham leser vi at «han gjorde det som var ondt i Herrens øyne». Vi møter Abiam som «forlot Herren, sin fedres Gud, og vandret ikke på Herrens veie». Selv ved navnene David og Salomon er der mørke pletter. «David fikk sønnen Salomon med henne som hadde vært Urias hustru», leser vi. Dette er Jesu forfedre. Han tilhører en syndig slekt. Nå forstår vi bedre dette ordet i Romerbrevet: «Gud sendte sin Sønn i syndig kjøds lignelse og fordømte synden i kjødet.»

Ennå et trekk kan vi lære av barnet i krybben. I juleprefasjonen lyder det: Ut dum visibilibus Deum cognoscimus, per hunc in invisibilibus amorem rapiamur, — idet vi møter Gud i synlig skikkelse, tiltrekkes vi av hans usynlige herlighet. Mennesket har alltid søkt å tenke seg, eller fremstille det guddommelige i menneskelig skikkelse. Det er denne trang Gud selv kommer i møte ved å ta på seg en menneskelig skikkelse. Da Pontius Pilatus spør Jesus: «Hva er Sannhet!» får han dette svar: «Jeg er sannheten.» Sannheten er en person. Sannheten er et menneske.» Sannheten er ikke en læresetning, ikke

et filosofisk system. Det lille barnet i krybben er sannheten.

Dette er da julens budskap til oss. Gud har villet dele våre kår. Gud har gjort seg solidarisk med vår synd. Gud har villet møte oss som et menneske møter et menneske. Fra den første julenatt banker Guds hjerte i et menneskes bryst. Fra den første julenatt kan vårt hjerte elske et annet hjerte som aldri skuffer fordi det er Guds Sønn's hjerte.

På nytt kommer julen til oss og forkynner om Guds nærvær blant menneskene: «Jeg vil bo blant dem og ferdes mellom dem, og jeg vil være deres Gud, og de skal være mitt folk.» Men vi leser også at «Han kom til sitt eget, og hans egne tok ikke imot ham.» Det kommer an på oss om Gud skal være en fremmed på jorden, eller om han skal bli tatt imot av hjerter som åpner seg for ham. La oss være blant dem som med glede tar imot det gamle budskap om at i «keiser Octavus Augustus 42. regjeringsår, da der rådet fred på hele jordkretsen, i den 6. verdensalder, ble Jesus Kristus — Gud fra evighet av — født som menneske i Betlehem i Juda av Jomfruen Maria». La oss si til ham:

«Hav tak, som træder
til Armod's Hytter ned!
Hav tak, som glæder
os med din søde Fred!
Kom ind, o Kriste,
tend Lys i hver Mands Gaard,
lad Isen briste,
giv Varme snart og Vaar,
lad ingen miste
hvad Godt din Fødsel spaar!»

Finn Thorn, O.P.

Pavens julebudskap.

Julaften kl. 11 om formiddagen vil Vatikanets radio kringkaste Pavens julebudskap til verden. I tilslutning til sendingen på italiensk følger sendingen på de forskjellige verdensspråk.

Paven hjelper våre trengende.

Den hellige Far har også i år villet tenke på våre trengende med en liten oppmuntring til jul. Hans Høyærverdighet Biskopen har motatt et beløp til videre forføyning.

FRA VIKARIATET: Fra kl. 12 middag julaften og nyttårsaften er alle dispensert fra abstinensbudet.

PRESTENS JULETÅLE

En skisse av Henri Werring.

Klokken var litt over tolv julenatten. Presten og de to korguttene kom inn i det lille kapellet, og Storesøster lot de første høytidelige akkordene av Preludium tone ut til den spent ventende forsamlingen. Så begynte midnattsmessen.

Stemningen i kapellet var upåklagelig. De to festlig pyntede treene, røkelsen og alle blomstene, de røde rosene som fru konsulen hadde skjenket kirken i anledning høytiden. Og så krytben — krytben med de små bibelske dukkefigurene. Og lyset som flommet gult og gammeldags fra vegger og tak. Jo, det var ikke til å ta feil av. Julen var endelig kommet!

Midt under messen gikk presten opp på prekestolen, og holdt denne talen:

«Ja, dette er om julen og om hvordan vi rett skal forstå den,» begynte han, og stemmen vaklet av usikkerhet. «Jeg vil bare si noen få ord, og bakom ligger den tanken at vi foruten jul har påske og pinse — — —»

Stemmen hans flakket, og de som hørte til i menigheten, kastet sjenerte blikk over mot de bakerste benkene der protestantene holdt til. Presten hogg så fast et tak om prekestolen at knokene hvitnet. Det store publikumet gjorde ham nervøs. Diakonen på første benk byttet åndsfraværende fot.

Presten hevet avmektig blikket mot stjernen i toppen av treet. Så fortsatte han:

«Og med det har vel Kirken tenkt omtrent noe sånt som dette: Først kom julen og Jesu fødsel i en stall i Betlehem. Så kom påsken og korsfestelsen. Påsken var et steg framover mot oppfyllelsen av Guds lov. Men det var ikke hele loven. Pinsen kom nemlig også. — Pinsen står kanskje for oss som det enkleste av de tre stadier på Vår Frelses vei. Men det jeg mener er at det enkleste oftest er tyngst å fatte.»

Menigheten satt og halvsov. Men den holdt seg taus, av respekt for Guds hus. Gjennom glassmaleriene i de to rutene lyste snøen med et fiolett skinn. Himmelen var ganske sort. Kirketjeneren, som ikke hadde noe særlig å foreta seg akkurat da, gikk utenfor for å få seg en røyk. Det var vondt å forstå hva denne prekenen egentlig hadde med julen å gjøre.

Presten merket det også. Han forsøkte seg med en unnskyldning.

«Jeg kan vanskelig forme det jeg egentlig vil si. Jeg er ingen taler —. Men når jeg sier dette om julen og pinsen og påsken, da uttrykker jeg noe personlig. — Og noe som gjelder dere alle.»

Heller ikke det hjalp. Forsamlingen var langt borte, i et annet rom enn ham likesom. Bare protestantene hørte etter. Det var jo derfor de var der.

«Jul og påske og pinse — det er sammenheng. Det er verket, frelsesverket.»

Det var et gapende svart hav mellom prekestolen og benkene. Det ble større med hvert ord. Han kjente det inne i seg. Han burde ha prekt om barnet i Betlehem. Han burde ha forkynt «det glade budskap». Julen skulle være gledens fest. Julen —.

«Julen bringer oss gleden!» buste han ut. «Og håpet,» tilføyde han. Han kjente seg med ett så trett og liten og gammel. Nakken var bøyd, og hendene hang fattige utover prekestolen. Hvorfor så han det ikke? Det hele var jo så greitt og liketil for de andre. Hvor kom den fra — denne sugende tomheten inne i ham? Han grep hardt om prekestolen. Som om han forsøkte å tyne ord og mening og stemning ut av den.

«Og påsken bringer oss kampen og seieren, og pinsen er fullbyrdelsen.»

Dette var ingen julepreken. Han visste det. Han burde tale om julen. Til saken, pastor.

«Og så kommer julen igjen. Med fødselen og håpet.»

Nei, det var ingen mening i dette. Ingen bunn i ordene. Han fikk ingen greie på tankene sine. De slapp unna. Men han følte — eller visste kanskje — at han var nær noe, — noe vesentlig og riktig som han ikke hadde skjønnet før. Hjelpeløst lot han øynene gli utover forsamlingen, til de stanset ved den lille lubne datteren til doktoren på hospitalet. Hun hadde plukket løs en kjoleknapp som hun satt og tuklet med. Bare en og annen gang løftet hun blikket mot prekestolen. Hun var fjern i aften. Fjern som alle de andre. Satt og husket et eller annet —. Heller ikke diakonen var ordentlig med lengere. Hvert eneste trekk i det matte ansiktet var langt borte fra alt som hadde med jul og Jesus å gjøre. Og brannkonstabelen, Thorsen, var det visst han hette — — —.

Pastoren kom med et rykk til seg selv, og ble vár at han sto der og stirret og stirret uten å få fram et ord. Folk hadde også merket det, og de så opp. Fru grosserer Melling på annen benk satt og ønsket til Gud at han snart ville gjøre seg ferdig så de kunne komme til julesalmene. Den lune, oppvarmede drivhusstemningen holdt seg enda.

«Derfor,» fortsatte presten — han ville gi det utseende av at det var tråd og mening i det han sa — «derfor er ikke julen hverken begynnelsen eller slutten.»

Han var ennå usikker og skjelvende i målet. Men langt inne i seg kjente han at det var et eller annet som dirret. Vibrerte. Han hadde vokst på den siste setningen. Den sto for noe. Den hadde en mening og en hensikt.

Han ble stående litt uviss. Visste ikke riktig om han turde fortsette. Så kom det, nesten forunderlig sikkert:

«Vi skulle minnes påsken i dag! Eller pinsen! Eller Hellig-Olavs seier på Stiklestad!»

De dyptliggende øynene så ut i tomme luften. Men noe i dem, i blikket, møtte forsamlingen, nært og opprørende personlig:

«Det er ikke påske og pinse og jul slik som dere har for vane å tro. Det er ikke jul én gang om året. Frelsesveien er ingen sirkel. Den er en rett linje — uten begynnelse — og uten slutt. Under vår vandring har vi bena på jorden, men blikket søker stjernene. Vi må alltid videre — videre i stemning, videre i tro, videre i erkjennelse.»

De neste ordene kom mer stilt, unnseligere:
«Det var det jeg ville fram til. Det var det jeg ville si.» (sterkt:) «Det er ikke jul én gang om året! Det er kun

TOLERANSE

IV. og siste artikkel av Ludvig Wollnick

I sin forrige artikkel påviste lektor Wollnick at grunnlaget for den katolske trosenhet er det samme i dag som i oldtiden og middelalderen. Det anerkjente grunnlag for det sosiale fellesskap var i middelalderen troen på en myndighet utpekt av Gud. Et angrep på trosfellesskapet ble derfor oppfattet som et angrep på selve vilkårene for det naturlige samfunnsliv. Problemstillingen ble da: Hva vil de ytterste konsekvenser bli for kirken, kristenheten, menneskehetens timelige og evige velferd om de avvikende doktriner i tros- og samvittighetsfrihetens navn fikk bre seg uhindret?

6.

I våre dager er kirken konfrontert med en diametralt motsatt historisk situasjon. Splittelsen og oppløsningen er ikke lenger en fremtidig fare, og spørsmålet er ikke lenger hvordan den best kan avverges. Den er en forlengst fullbyrdet historisk kjensgjerning. Den begynte på det religiøse og konfesjonelle område, bredte seg deretter til de metafysiske og filosofiske grunnprinsipper og er munnet ut i oppløsningen av det moralske og rettslige fellesskapsgrunnlag.

For «det moderne menneske» eksisterer ingen annen virkelighet enn det sansbare og målbare utsnitt eller fragment av den totale virkelighet som låner seg til erfaringsvitenskapelig utforskning. Menneskenes religiøse, metafysiske og moralske forestillinger og begreper er tilfældige sekundære biprodukter av den materielle og biologiske utviklingsprosess. Spørsmålet om hvilke av dem er «sanne» er et ørkesløst «skinproblem» som ingen fornuftige og alvorlige mennesker spiller sin kostbare tid på. Det eneste som kan interessere fornuftige og alvorlige mennesker, er de forskjelligene interessante teorier og hypoteser man har stilt opp for å forklare religionenes og de metafysiske, filosofiske og moralske anskuelsers psykologiske og sosiologiske opprinnelse.

Hvilke spørsmål er det da som absorberer opplyste moderne menneskers åndskraft? Det er for det første det vitenskapelige og tekniske herredømme over de fysiske

en eneste jul —. Og den som har sett — og den som har opplevd — — —.»

Ordene druknet igjen i dueren av hans egen stemme.

— — —

Da presten litt senere vagget ned fra prekestolen og ut i sakristiet, dro fru Melling et lettelsens sukk, og begynte å bla i salmeboken.

— Det var en underlig preken. Metodistforstanderen på bakerste benk talte hviskende: «Pen var den ikke. Men det var noe spesielt ved den — Den var rar. Som om den handlet om ham selv.

Gud forsto den nok, og det er jo hovedsaken. Se — —

Pastoren trer inn igjen. Orgelet inntonerte Credo. Menigheten reiste seg. Messen fortsatte.

— — —

Noen timer senere tuslet en gammel prest ensom omkring mellom gravene på kirkegården, mens han ennå grublet over problemet med de tre stadier på frelsens vei.

naturkrefter som middel til å øke den materielle verdiproduksjon og heve levestandarden. Det er for det andre spørsmålet om hvem som skal kontrollere den materielle verdiproduksjon og hvordan dens avkastning skal fordeles. På dette felt føler nåtidens mennesker dypt og lidenskapelig. Her står de splittet i uforsonlige og intolerante leirer. Og da den herskende relativisme og skeptisisme har redusert retts- og moralbegrepene til en privat smaksak, eventuelt til produkter av den sosiale maktkamp om herredømmet over produksjonsmidlene, er spørsmålet om hvilken av de stridende leirer har «rett» forankret til spørsmålet om hvilken av dem disponerer de mest effektive tvangs- og ødeleggelsesmidler.

*

Det ville være en falsk og fariseisk diagnose som nektet eller bortforklarte det ansvar og den skyld som kirkens egne medlemmer bærer for denne oppløsningsprosess.

Hindringene for virkeliggjørelsen av det universelle åndelige fellesskap som det er kirkens misjon å forkynne og så vidt mulig inkarnere, er ikke bare å finne *utenfor* den synlige kirkeinstitusjon. Kirkens kamp mot de splittende og oppløsende krefter som har sin rot i arvesynden: korrupsjonstendensene, maktbegjær, havesyke, hovmod, treghetsloven, åndelig sløvhed og søvn — er essensielt en usynlig kamp som utkjempes i hver eneste katolsk kristens, legs som geistligs indre. Reformbevegelsene er kirkens salt, de springer fram av den overnaturlige livskilde som hindrer den fra å gå i forråtnelse. Det er reformbevegelsenes funksjon å bekjempe, hindre, begrense misbruk. Det som skiller revolten fra reformbevegelsen er at den ikke så meget er rettet mot misbrukene som mot den åndelige myndighet der danner grunnlaget for trosenheten. Men hvem kan avgjøre hvor det tyngste ansvar ligger for at en opprinnelig legitim reformbevegelse førte til kirkesprengning og en avskyelig religionskrig som har satt uslettelige arr? Hvem vil nekte at der har vært perioder av kirkens historie da dens selvfornylsessevne kunne synes lammet, — og da mange mennesker hadde alle mulige unnskyldninger for ikke å kunne gjenkjenne Kristi stedfortreder under en Alexander Borgias korrupserte og lastefulle maske?

Mange av kirkens motstandere har bekjempet den og bekjemper den i den oppriktige overbevisning om at de dermed fremmer Guds sak og menneskenes sanne vel. Det må vi erkjenne med sorg. Men å innrømme dette er ikke det samme som å godta den religiøse og moralske splittelse og forvirring som sønderriver den moderne sivilisasjon som et attråverdig gode, begrunnet i Guds vilje og lov. Heller ikke vil det si at vi må akseptere oppløsningen i passiv resignasjon som et uovervinnelig onde. Men vi må skjelve mellom det ideale mål — formulert i Kristi yppersteprestelige bønn som kirken har valgt som sin devise: «ut omnes unum», så at alle skal bli ett — og de konkrete historiske forhold og omstendigheter som betinger og begrenser muligheten av å realisere det.

Meningene kan være delte om legitimiteten av de midler som kirken sanksjonerte for å hindre splittelsen eller begrense den etterat ulykken var skjedd. Det der ikke kan være delte meninger om er at trosenheten ikke kan gjenopprettes ved ytre makts- og tvangsmidler.

Hva er så de konkrete historiske forhold og omstendigheter som bestemmer grensene for det sosiale fellesskap som er mulig på det nåværende kritiske trin av den historiske utvikling?

Krisen har framtvunget en bemerkelsesverdig forskyvning av tyngdepunktet i den moderne kulturdebatt. Den oppgave som står først på dagsordenen, er ikke lenger frigjøringen av massene for det opprinnelige religiøse og moralske fellesskapsgrunnlags åk. Det problem som er rykket fram i forgrunnen, er spørsmålet om der kan tenkes noen mulighet for at den vesterlandske sivilisasjon kan stanses på sin hodekuls flukt ned i en bunnløs avgrunn. Tidens åndelige situasjon minner mest av alt om atmosfæren på et lyntog etterat det er begynt å ryktes blant passasjerene at lokomotivførerne har mistet kontrollen over lokomotivet.

Det lar seg ikke lenger skjule at den sekulariserte vitenskapelige og tekniske kultur som er nåtidsmenneskenes stolthet, bare eksisterer på de siste tynne reserver av en åndelig kapital som den har satt alle krefter inn på å kaste overbord som dødvekt og bremse på framskrittet. «Dette uhyre kompleks av teknikker og spesialiteter uten noen ledende ånd, uten noen basis i felles moralske verdier, uten noe samlende åndelig mål, «som Christopher Dawson karakteriserer den, «er allerede forkastet av historiens vitnesbyrd, for en kultur som er blottet for det essensielle åndelige element som gir den liv, kan ikke ha noe håp om å bestå.»

Det opprinnelige åndelige fellesskapsgrunnlag er effektivt ødelagt i de moderne frigjorte menneskers bevissthet. Der er derfor oppstått et åndelig og sjelelig vakuum, et tomrom som må fylles på en eller annen måte. Det er denne monstrøse åndelige situasjon som har gitt de moderne sekulære pseudoreligioner deres verdenshistoriske sjanse.

Den kommunistiske pseudoreligionens tiltrekningskraft beror på at den fyller det åndelige tomrom med et innhold som en essensielt gudløs materialistisk massesivilisasjon har de nødvendige psykologiske forutsetninger for å kunne gripe. I denne verdensanskuelse er den moderne ateistiske fornektelse av menneskets åndelige og moralske natur ført ut i sine ytterste teoretiske og praktiske konsekvenser: det skapende prinsipp i den historiske utviklingsprosess er de materielle og økonomiske såkalte produktivkrefter og menneskehetens religiøse, metafysiske, moralske forestillinger og begreper er ikke annet enn i seg selv meningsløse redskaper i en essensielt økonomisk determinert utryddelseskrig mellom samfunnsskissene. En annen sak er at den søker å maskere sitt virkelige vesen ved et utlånt moralsk rettferdighetsideal som representerer et ufordøydlig fremmedlegeme i denne verdensanskuelse.

De velmenende mennesker som tror på en forsoning mellom kommunismen og katolisismen svever i samme illusjon som de der trodde på muligheten av en forsoning mellom nazismen og katolisismen. Kirken er her konfrontert med den gudløse materialismes *motkirke*. Vi finner her en åpenbaring, — Marx' oppdagelse av de evige lover som behersker den historiske utviklingsprosess. Vi finner en «apostolisk suksesjon» fra Marx til Lenin og fra Lenin til Stalin. Vi finner en ufeilbarlig læremyndighet der ikke som den katolske er begrenset til avgjørelser ex cathedra angående dogmatiske og moralske tvilsspørsmål, men omfatter alle områder av menneskelivet fra kunst, vitenskap, filosofi til offisielle dekretter vedrørende hva som egentlig har skjedd. Denne ateistiske utgave av det antikke og asiatiske teokrati tolerer bare samvittigheter som er re-

duert til passive mottagerapparater for partiførernes skiftende taktiske paroler og direktiver.

Eksisterer der noe positivt alternativ som kommunismens splittede og innbyrdes stridende motstandere kan samles om? En rekke av vår tids mest framtrædende katolske tenkere som Maritain og hans meningsfeller mener ja.

Disse tenkere slår ingen retrett hvor det gjelder kirken sentrale budskap. De fastholder uavkortet at der ikke kan gis noen holdbart menneskelig fellesskapsgrunnlag uavhengig av eller i motsetning til Guds vilje og lov. Men den overnaturlige åpenbaring representerer ikke den eneste manifestasjon av den moralske verdensorden som er tilgjengelig for menneskene. Der gis også en naturlig moralsk orden som er innenfor rekkevidde av den menneskelige fornuftserkjennelse: den uskrevne, usynlige lov som går under navn av naturretten og hvis øverste prinsipp er rettferdsprinsippet. Her er det absolutte åndelige og moralske minimumsgrunnlag for en overindividuell og overstatslig rettsorden.

Dette alternativ kaller seg pluralisme fordi det ikke knytter det sosiale fellesskapsgrunnlaget og de sosiale friheter og rettigheter til noen bestemt religiøs eller irreligiøs konfesjon. Fellesskapet omfatter alle mennesker uansett konfesjon som taler det samme moralske språk og bygger på felles vurderingskriterier.

Dette felles moralske språk, disse felles vurderingskriterier er ikke noe som nåtidens mennesker har spunnet ut av sine egne individuelle hoder på egen hånd. De representerer en dyrekjøpt arv som det vesterlandske åndsliv i de siste par hundre år har gjort sitt ytterste for å sette overstyr. Men det ville gi et falskt og fordreiet bilde hvis vi bare festet oppmerksomheten ved de negative og destruktive sider av de åndsstrømninger som har munnet ut i den herskende åndelige og moralske forvirring. I virkeligheten representerer de positive verdier som de protestantiske, rasjonalistiske, liberale og sosialreformatoriske bevegelsene har skapt, løsrevne fragmenter av den totale helhetssammenheng hvis grunnleggende enhetsprinsipp det er katolisismens oppgave å fastholde og verge. Det som skiller dem fra den katolske kirke er ikke så meget hva de bekrefter som hva de nekter. De er våre «atskilte brødre».

7.

Der gis en intoleranse som er et annet navn for den blinde eller enøyde fanatisme hvis drivkraft er hatet. Fanatismen tror på en snarvei til lysets endelige seier over dets fiender. Denne snarvei er den fysiske utryddelse eller trelbinding av alle dem som ikke vil eller kan se hva vi ser eller tror å se. Lysets fiender kan ha mange navn, snart heter de protestanter, snart papister, i våre dager jøder eller fascistiske hyener, og imperialistiske varulver. Men til alle tider har fanatikernes løsen vært det samme: Slå dem ned som gale hunder! *Ecrasez-l'infâme!*

Der gis også en toleranse som er et annet navn for en egosentrisk indifferensisme som gjerne vil opphøye sin mangel på interesse for menneskets åndelige eksistensproblemer til en positiv sosial dyd. La oss leve og la leve og hver for oss bli salige i hver vår tro eller vantro!

Uten tvil har de kristne slettere unnskyldninger enn andre for å falle for disse permanente fristelser. For lyset er her ikke en idé, en abstraksjon, men en Person som selv er den sannhet og det liv Han viser veien til. Han har også etterlatt utvetydige advarsler mot å for-

ÆGTESKABET SOM ET KONTEMPLATIVT GUDSFORHOLD

MEDITATION OVER SALOMOS HØJSANG

For St. Olav av Elsebet Kieler

Et musikstykke, ja blot en bestemt rytme eller en enkelt klang kan give en fornemmelse af livet saa frydefuld eller tung af lidelse, at man aner kunstnerens bankende hjerte bagved; alt eftersom tonerne vælder frem, forløser de kræfter i sjælen, der som et tøbrud smelter isen om hjertet og faar en til at række armerne ud mod dette liv, der volder saa megen uro — ja, maaske ogsaa mod det menneske, der sammen med En lytter til det, som en bevæget aand har faaet skabende kraft til at meddele til andre. Den, der er kender, føler sig maaske ikke blot sjæleligt henrevet, men fornemmer ogsaa aandens sikre beherskelse, der nesten med matematisk beregning straalere igennem den fuldendte komposition. Men har vi ikke alle efter en saadan oplevelse faaet hverdagens almindelige perspektiv videt ud: aander vi ikke friere, længes vi ikke dybere, elsker vi ikke inderligere, saa længe indtrykket varer? Dette urolige hjerte er jo som alle hjerter skabt med evighedslængsel i sig; en lykkelig kunstner nærer vores uro og lader længslen fortone sig i en sød harmoni. Vi er i et saadant øjeblik forsonet med denne længsel; den løfter, men er uden brod — den er som aandens dagdrømmeri.

Paa det overnaturlige plan kender vi den higen, som den naturlige uro blot er en aflagens af. Forladt er alle drømme og søde harmonier; uroen mod Gud holder til, hvor aanden er ene og allermest vaagen; som et spand heste, der stridigt og hedt galopperer af sted og slider i tøjlerne for at faa den tunge vogn med, saadan bryder aandens udsigelige sukke seirrigt gennem den træge menneskesjæl og stiger mod Gud. Den højeste patos for denne uro er ikke kunsten, men bønne. Her kommer menneskeslægtens dristigste haab og længsler til orde; thi her griber den efter bægeret med den guddommelige drik for at suge evigheden ind i alle sine ledemod. Som

veksle den fred eller den strid som er av denne verden og som den derfor trykker til sitt bryst, med den strid eller den fred som er Hans egen forsmådde gave til sine bødler.

Hvis vi kunne ønske å kalle ild ned fra himmelen over Hans fiender, knuser Han oss med sitt: «I vet ikke av hvilken ånd I er!»

Hvis vi søker fred med verden på dens egne betingelser og nødig vil forstyrres i vår matro, roper Han til oss: «Jeg er kommet for å kaste ild på jorden og hva annet vil jeg enn at den skal brenne . . . Mener dere at jeg er kommet for å bringe fred på jorden? Nei, sier jeg dere, men strid!»

Venter og forlanger vi permanente og stabile triumfer for den stridende kirke av samme art som de verdslige imperier håper på, viser Han oss sitt hudflettede legeme under purpurkappen og sitt blodige og bespyttede ansikt under tornekronen.

draaber af ild — saadan fornemmes det kærlighedsliv, der som naade fra oven sænkes ned i den bedende sjæl: «Jeg er sort, dog yndig, thi solen har brændt mig; min elskede er yndig, ja yndig, vort leie er grønt, hans venstre haand er under mit hovede, og hans højre haand omfavner mig — jeg er syg af kærlighed!»

Højsangen løfter fligen for det ykkelige gudsliv i mennesket; thi saadan aander sjælen, der lykkeligt elsker og lykkeligt veed sig elsket af sin guddommelige brudgom. Men ikke mindre intim er salme 21 (i vulgata), en langfredags-vision, der ved David røber lidt af lidelsens udsigelige mysterium: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forladt mig . . . jeg er en orm, ikke en mand . . . jeg er som vand, der er udgydt, alle mine knogler skilles, min gane er tør som et potteskaar, til gummerne klæber min tunge, du lægger mig ned i dødens støv. Hunde staar omkring mig, onde i flok omringer mig, se, de har gennemboret mine hænder og fødder . . .» — De to sider af Gudslivet i det bedende menneske maa sees i intet sammenheng, før man kan begynde at ane kontemplationens sande karakter.

Den legemligt-sjælelige vegetative holdning har lige saa lidt med sand bøn at gøre som den rastløse, nervøse stræben. En meditativ sjæl er ikke uden videre en kontemplativ aand, og en kontemplativ aand er ikke uden videre et fredsommeligt gemyt. — Hele Ens genstridige krop kan rejse sig i protest mod den vedholdende bøn, sjælen kan forpuppe sig og slikke sine saar i tilfældige tanker og drømmerier; og dog kan aanden være urolig, dybt grepet og inderligt foruroliget ved sin afstand fra Gud. Den kontemplative aand har muligvis alt andet end naturlige anlæg for bøn; bønnen kan maaske falde saa tung, at den paa legeme og sjæl føler det som en korsfæstelse hver eneste gang, men aanden er vedholdende

Det spel Han holder opp for det enkelte menneske er mer skånselsløst avslørende enn noe «dybdepsykologisk» håndgrep. Men det avdekker også de halvt utviskede spor av det opprinnelige gudsbilde under den frekkeste, grusomste eller lidderligste maske. Det sporer en mulig framtidig bekjenner i den uforsonligste spotter, en potensiell helgen i den mest depraverte rakkerknekt eller skjøge.

Men Hans helbredelsesmetode går ikke ut på å avlaste det syke og skakkjorte kaotiske driftsliv for den byrde av skam og vemmelse og skyld det har lagt på menneskenes skuldre ved å rehabilitere det menneskelige smuts sosiale prestisje. Den ild Kristus kom for å kaste på jorden, rehabiliterer ikke smutset. Den brenner det opp. Evangeliet, det glade budskap, går ikke ut på at Gud er toleranse. Gud er kjærlighet.

og dristig; hen over de rygende ruiner løftes den paa ørnevinger mod evighedens lys. — I naadefulde stunder overvældes mennesket af dets tørst efter Gud: alt synes at aabne sig og begærligt inddrikke det guddommelige liv; til andre tider segner det under byrden af sit legeme: adspredthed, kedsomhed, tørhed synes at lægge alt øde; paa saadanne dage er den lille Terese faldet i søvn efter den hellige kommunion, medens hendes store forgænger og navne fra Avila utaalmodigt har slaaet til timeglasset, for at tiden maatte gaa noget hurtigere og bønnen blive overstaaet i en fart. Men troen og haabet tør aldrig lide skaar i saadanne sjæle, og trangen til offer og den afmægtige længsel efter troskab og hengivelse brænder sig stedse dybere ind.

Vi er i sjælens dybe nat, paa vandring mod Gud. I denne nat modtager mennesket sit kald i kirken, sin funktion i Kristi mystiske legeme: til jomfruelighed eller martyrdød, til barmhjertighed, bod og bøn og apostolat. I den samme nat forkynnder Gud sin vilje med to mennesker og lader dem kende og skænke sig til hinanden: «Se, du er dejlig, min veninde! dine øjne er duer imellem dine lokker; dit haar er som en hjord af geder, der kommer op fra Gileads bjerg; dine tanker er som en flok klippede faar, der kommer op af svømmestedet, dine læber som en skarlagens snor, din tale er liflig, og dine tindinger som et stykke af et granatæble imellem dine lokker...» Den guddommelige brudgom laaner manden røst og hylder i kvinden sin skabning, sin brud; thi saadan staar Eva i sit livs morgenrøde for den undrende Adam, med sit smil, de sorte lokker, øjnene der sidder som duer i fjeldspalter! saa skøn er hun, der blev taget af hans side og skænket ham af Gud. — Og ligesom Herren gød sin aande i Adams ler og kaldte ham ved navn, saaledes kalder nu manden paa kvinden og vækker hende til bevidsthed om hendes væsens hemmelighed og om hendes kald hos ham i Guds kirke. Hun bøjer sig imod ham, skjuler sig under hans skygge som under et æbletræ iblandt skovens træer: «thi hans frugt er sød for min gane. Han fører mig til vinhuset, og kærlighed er hans banner over mig.» Drevet af sit hjertes dybeste længsel erkender hun i ham sit hoved, sin herre og sin ven.

«Visdommen er en aand, som elsker menneskene,» siger Skriften; saadan er manden som brudgom blevet visdommens tjener. Som Guds søn i den hellige eucharisti formæler sig med skabningen for at genoprejse den til et værdigt tempel for sit guddommelige kærlighedsliv, saamente, for at det liv skal blive aabenbaret imellem dem, ledes formæles manden med kvinden i ægteskabets sakrahvorved hvert eneste atom bestaar.

Visdommens søn skal opdyrke jorden og gøre sig skabningen underdanig, og hun skal som hans medhjælp tage del i hans værk. «Hvem er hun, som drager op af ørkenen, støttende sig til sin elskede?» — Han er hennes værn, hun er hans stadige tilskyndelse. Inderligt omsorg og ærefrygt for hinanden helliger deres kærlighed: «Du har opfyldt mit hjerte, min søster, o brud!»

Og hun, som elskes af visdommen, vil vedhænge den med hele sit væsens dulgte higen; uden ham er hun en gaade, en uforløst mulighed; i ham vokser hun til kærligheds erkendelse, til aandens modenhed og fylde, til stor frugtbarhed. Det sikre tegn paa denne kærlighed, som er af Gud, er dette, at den overalt og suverænt lader sig lede og tilskynde af troen og som usvigelig sikker kon-

sekvens af dette: at den vokser aar for aar. Jo inderligere deres gudsforhold, jo intimere vil deres forening blive. Adam elskede, først fordi Gud bød ham det, som vismandens søn der har erkendt sit kald; saa priste han skabningens skønhed i Eva; snart står de overfor hinanden som et du og et jeg, i ny undren og ny erkendelse og ny hengivelse; han tager hende til sig som en del af sig selv, som det bedste han har: «een er min due, min fuldkomne, hun er sin moders eneste, hun er ren for den, som hende fødte.» — Og bruden genfinder sig selv i hans ord: «jeg er Sarons rose, dalenes lillie...» og jubler ham i møde: «min elskedes røst! se, der kommer han springende over bjergene lig en raa eller en ung hjord!»

Vi er i sjælens dybe nat hos Gud. Thi det er menneskets mystiske Jeg, de har mødt og dyrker i hinanden, det «jeg», der blev til, da skaberen i et evigt nu udtalte sit «du» til det menneskebarn, han vilde skabe og bandt det i et kald; det «jeg», som man maa fornægte sig selv for at faa frem, fordi det er skjult i sjælens aller helligste, i selve dens guddommelige livskim. — Naar kærligheden mellom to er et kald fra oven, da er det først Guds vilje med den anden, man søger, drevet af den lidelsesfulde kærlighed til de uendelige muligheters forjættelsesfulde opfyldelse i ham og i hende. Derfor ser hun først visdommen i ham, vil se den, fordi den er lovet ham som hendes hoved og brudgom, saafremt han vedhænger Gud — og han spejder efter den rene kærlighed, aabenbaret i hende, den kærlighed, der er lovet hende som visdommens brud, hvis det er sandheden, hun vil hengive sig til.

Det er Guds Jeg i ham, hun vil forening med, som det er Guds væsen i hende, han vil værne om og dvæle hos. Derfor bærer hun taalmodigt deres fælles synd i sit legeme og venter dog troende frelsen av hans haand; thi de er korsfæstet til hinanden, fordi de vil bære hinandens synd for med deres kærlighed at virke hinandens forløsning; som et synligt tegn paa en usynlig nådegave — saadan skal de formidle kærligheden imellem sig; de skal være sakramente for hinanden, ligesom Kristus og kirken, siger Paulus. — Sammen går de til offer, sammen til arbejde. Han trættes, hun beder og elsker, hun farer vild, han rettleder og styrker. Een gang var det Evas skabte skønhed, der henrykkede Adam, snart hviler han dybt i hendes væsen som i en tillukket have, hvor der rinder skjulte kilder til det evige liv. Det er selve driften mot Gud, der aabenbarer sig som deres kærligheds hemmelighed.

«Hvem er dog hun, der titter frem som morgenrøden, «dejlign som maanen, ren som solen, forfærdelig som hære under banner?» — Det er ørnenaturen, der slaar igennem hos hende, da hun ildnende tilraaber sin ven: «Fly, min elskede, og vær lig en raa eller en ung hind paa de duftende urters bjerge!»

Hun vil, at han skal stige — alene kan hun ikke — højere og højere op paa de uendelige vidder, for at hun maa rives med i hans flugt, derhen hvor længslen driver hende. Hun har ønsket det brændende, hun kender næppe mere forskel paa sin kærlighed til ham og til Gud: «sæt mig som et segl paa dit hjerte, som et segl paa din arm; thi kærlighed er stærk som døden, nidkærlighed er haard som dødsriget, dens gløder er brendende gløder, en Her-

(Forts. s. 315.)

FØDSELEN

Av Ragna Rosati

Tungt strevde en kvinne seg oppover bakken på den grove, puklete brolegningen. Kvelden var mild og stjerneklar. Det var sent, og det var ikke mange mennesker ute på gaten, men likevel merket en liv overalt. Det var lyst i alle hus, det slo i dører, og gjennom et og annet åpent vindu hørtes opphissede stemmer og barnegråt. Ingen visste bedre enn den unge kvinnen som vandret gjennom gatene hvor overfylt byen var av tilreisende. Hun var selv en av dem, og hun og hennes mann hadde brukt hele ettermiddagen til å lete etter losji. Det var fullt i alle gjestgiverier, og selv private hadde måttet ta imot gjester. Overalt hvor de kom var svaret det samme: vi har ikke plass til flere. Det var kanskje ikke så rart. På grunn av hennes tilstand hadde de ikke kunnet gå så fort, og veien var lang. De var kommet fram sent. Alle hadde fullt hus da de kom. Kvinnen sukket. Hun var trett, og en knugende følelse av motløshet kom over henne der hun trasket etter mannen sin. Hadde bare ikke ordren om å skrive seg inn i manntall kommet akkurat nå hun kunne vente barnet hvert øyeblikk!

Det gikk i en port. En annen kvinne kom ut med en liten guttepojokk ved hånden. — Hva er det? spurte han og pekte opp på den stjernebesådde himmelen. — Det er stjerner det, svarte moren. Men han var ikke fornøyd med svaret. — Nei, det er det ikke det! Det er små lys, ser du vel!

Den fruktsommelige kvinnen så på ham. Snart skulle hun holde sitt eget barn i armene! Så møtte hennes blikk den andre morens, og begge smilte. Stakkars, tenkte den annen, og kunne ikke la være å snu seg etter henne da hun var kommet forbi. Så ung hun var! Men det var ikke det som hadde fått henne til å snu seg. Hun hadde syntes det lå som et lysskimmer rundt henne. Så underlig det var! Hun skyndte på da en mannsrøst ropte på henne lenger fremme. Mon hvem det var?

Der hersket en uro i byen, som la seg beklemmende om hjertet. Det var som et kuett opprør i luften, enda den var så mild og stille. Tiden selv var urolig. Krig og redselsgjæringer lå liksom og ventet, og folk kjente seg maktesløse under det fremmede herredømme og den lokale despotens regjering. Mange regnet ham for en gal mann. En kunne aldri vite hva han ville finne på, hvilke nye og uforståelige påbud han ville komme med. Hva betydde nå dette med at de skulle skrive seg inn i manntall? Hvorfor var det han ville ha rede på dem alle sammen? En fikk en trykkende følelse av at øyne så og vokter på en overalt. Det var noe ondt som lå over dem alle som en mare.

— Her må det være, sa mannen, han hadde stanset utenfor et litt avsides liggende hus i utkanten av byen. Det var et bondehus de sto ved, bygget på en klippe der stallen var hugget inn. De kunne høre dyrene stampe i jordgulvet. Mannen banket på døren. Det skinte lys ut gjennom et vindu der oppe. Men der kom ikke noe svar. — De er vel redde for å lukke opp, så sent som det er blitt. Mannen banket på ny.

— De må la oss slippe inn! Den unge kvinnen lente seg



«Fødselen», etter en skulptur av Jacopo della Quercia.
(St. Petronius-kirke, Bologna.)

matt mot klippeveggen. Lyset fra vinduet falt over hennes likbleke ansikt og den falmete blå kåpen hun hadde over skuldrene. Ville de aldri slippe inn noe sted? Hun hadde ikke hatt barn før, men hun visste at fødselen var nær. Hun kjente seg beklemmt av en ubeskrivelig følelse som alle kvinner gjør når de skal forvandles til mødre. Kunne det være Guds vilje at hun skulle ligge på gaten og føde sitt barn? — De må slippe oss inn! sa hun igjen. — Jeg tror barnet kommer snart!

Han så undersøkende på henne. En smertelig trekning gikk over ansiktet hennes. — Jeg orker ikke mer, mumlet hun. — Du må få dem til å lukke opp!

Da banket han for tredje gang og ropte: — Lukk opp for Guds skyld!

Tassende trinn kom i trappen inne bak den lukkede døren. — Hvem er det? spurte en stemme der inne.

— Det er Josef og Maria fra Nazareth, gjestgiveren her mede sendte oss hit, fordi han mente dere kunne gi oss husly.

— Vi har ikke plass, svarte stemmen. — Dere får prøve et annet sted!

De syntes skrittene fjernet seg igjen. Da la Maria ansiktet helt inn mot døren: — Forbarm deg over oss, ba hun. — Slipp oss inn, om så bare i stallen din!

Det ble dødsens stille etter hennes angstfulle rop. Så hørte de slåen bli dradd fra døren. Det knirket i hengslene og lys strømmet ut i gaten. En mann med en romersk oljelampe i hånden sto på terskelen og lot lyset falle på dem. — Nøyer du deg med stallen så, sa han. — Jeg har ikke annet sted å legge dere, men det behøver ikke bli så verst her. Det er lunt og varmt iallfall. Dere får ligge på halmen der borte i kroken.

— Takk! sa den unge kvinnen og sank stille ned på den tørre, gylne halmen, som knaste under henne.

— Dere kan beholde lampen, sa mannen. — Ja, god natt da! Og han tasset ut, og det ble stille omkring dem.

— Josef! Kom hit til meg! Jeg er redd, Josef! Enda jeg jo vet . . .

Men Josef var mann. Hans uro var om mulig større enn hennes. Han kunne ikke legge skjul på det. Hun merket hans angst bare på dirringen i stemmen da han prøvde med kjærlige ord og skjelvende strøk henne over skuldrene.

Familiens høytid

Av Daniel Haakonsen

1.

Julen er en familiefest, felles, på en måte, for kristen og vantro. Også de som ikke er personlig kristne, gleder seg over julens poesi, over juletrær og barns glede. Også de personlig kristne gleder seg over den «verdslige» feststemning med sanger og gaver.

Det er ikke noe unormalt i denne menneskelige forlengelse av en religiøs fest som julen, så lenge det religiøse innhold i festen dominerer. Men vi ser ofte at det er det timelige innslag som har overvekten. Selv julens sentrale religiøse begivenhet, midnattsmessen, kan til sine tider få et visst mondant preg som kler den dårlig, fordi den er blitt et attraksjonsnummer. Og den vidunderlige jule-natts-liturgien kan stundom bli rent *borte* i sanger og i ytre glans.

Tro om vi ikke trenger å tenke igjennom på ny hva julen egentlig er for noe, hva den betyr i vårt kristne liv?

Det er en forestilling vi ofte møter og som kan lede oss vill, og det er den at det i grunnen ikke er noen nær forbindelse mellom jul og påske. Det har vært hevdet at det i liturgien fins en «jule-cyklus» og en «påske-cyklus». I *virkeligheten* er julen et ledd i det ene, sammenhengende kirkeåret som har påsken til sentrum.

Hvis vi ikke skjønner det, har vi lett for å misforstå både jul og påske. Hva var det Kristus skulle på jorden?

— Å Josef. Jeg tror at det skjer snart!

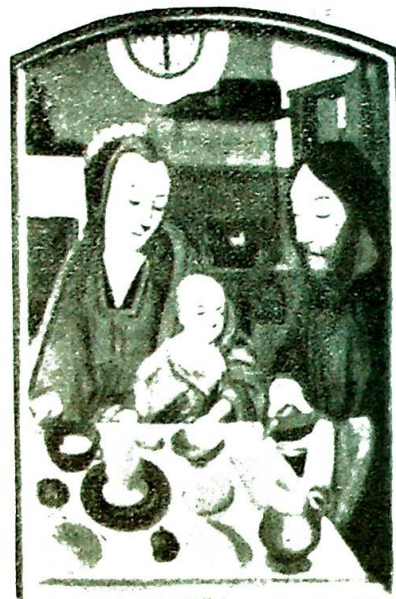
Han merket hvor merkelig stille hun ble. Aldri hadde han følt seg så hjelpeløs og clendig! Men de hadde da tak over hodet iallfall!

Og det var sant, det var godt og varmt der inne, de store dyrekroppene varmet. Han klappet oksens glatte skinn i takknemlighet.

— Jeg vil gå og be om noen tepper til deg, sa han.

Og Maria ble alene. Alene fødte hun sitt barn. Alene lå hun og kjente hvordan oppfyllelsen skjedde i henne, hvordan hun i denne stunden innfridde alt det Skaperen hadde villet med henne. Det var midnatt, og hun tok sitt barn og revet det og la det i dyrenes krybbe. Eselet sto der og strakte de lange hårede ørene mot den rare lille bylten, gnugget den bløte mulen mot klutene. Oksen tygget betenksomt. Den pustet varmt og godt på den nyfødte. Og på halmen lå moren, matt og lykkelig da Josef kom inn. — Det er Jesus, sa hun og pekte mot krybben. — Se på ham, Josef!

Og da hun senere fikk ham inntil seg, og hun så inn i de mørke, bunnløse barneøynene, så hun hele himmelens åpenbaring i dem. Ute blinket myriader av stjerner på den nattsorte himmelen. Små lys. Men over stallen var der en som var større enn alle de andre. Det var det store lyset, som skulle spre seg over alle land, over hele jorden, kalle hyrdene først, og siden all verdens folkeslag til krybben i Betlehem.



«Den hellige Familie». Borgerlig oppfatning i hollandsk 16. årh.
(Wallraf-Richartz-Museum, Köln.)

Han skulle gjenløse menneskeheten, gjenopprette vennskapet mellom Gud og menneske. Hvorledes gjorde han det? Ved å dø på korset for den syndige mennesket, vil mange svare. Men det er et svar som kan misforståes.

Menneskene hadde syndet, hadde vært ulydige mot sin Skaper. Guds Sønn kommer til jorden for å leve menneskets liv i lydighet mot Faderen, for å rette, vende («omvende») stort og smått i et menneskes liv mot himmelen, gjøre alt menneskelig til en kjærlighetserklæring til Gud. Kristi død på korset er ikke en isolert, enstående hendelse i hans liv, — den er det tydeligste ytre vitnesbyrd om den indre selvforglemmende kjærlighet til Gud som preget Kristi liv i alt og ett. Det er ikke likegyldig at Kristus har levd treogtredve år på jorden før han dør, — for i all denne tiden har han delt menneskenes sorger og gleder og gjort en hyllest, en bønn og et offer ut av alt, det minste som det største. Det er ikke korsdøden alene som frelser menneskeheten, det er *Inkarnasjonen*.

Hvis vi betrakter påsken uten å tenke på julen og den menneskelige vekst og utfoldelse i Kristi person fra jul til påske, fra Nazareth til Golgata, da kan vi lett komme til å gjøre kristendommen til en art *dolorisme*, en dyrkelse av døden, av lidelsen for dens egen skyld, av korset som en marterpel. Hvis vi betrakter julen uten å tenke på påsken, uten å tenke på hva barnet i krybben har her nede å gjøre og hvorledees det skal komme igjen, kan vi lett gjøre julen til spinkel poesi omkring det yndige barn og de fromme hyrder. Jule-liturgien er fylt av glede og triumf, men den er ingenlunde sentimental. Mange kristne

pendler mellom en altfor streng og en altfor menneskelig oppfatning av sin tro, — jul og påske hører likesom ikke hjemme i det samme univers.

2.

Også når det gjelder synet på kjærligheten mellom mennesker, har vi kristne en tendens til å pendle mellom strenghet (det sanselige er «last», for mange nesten *syndig* i seg selv) og ren naturalisme. Tydeligst er det kanskje at middelalderen har gitt oss i arv en viss klosterlig strenghet, en viss pessimisme på dette felt.

I Frankrike hvor katolisismen er inne i en omfattende foryngelsesprosess, er forståelsen av ekteskapets sakrament blitt sterkt utdypet i løpet av de siste ti-år. Noe av det som blir mer og mer klart, er at mange katolikker, *tross* kirkens lære, bare kjenner én art hellighet, og det er klosterlivets hellighet. Vi trenger en «ny type hellighet», sier Maritain, for vi har i oss en viss hedensk arv som forveksler det å være *hellig* med det å være formelt, *påtagelig*, i Guds tjeneste, — slik som klosterlivet er det. «Evangeliet har gjort en dyp forandring her ved å legge det moralske liv og hellighetens liv inn i menneskets hjerte, i det hemmelighetsfulle, usynlige samvær mellom den guddommelige og den menneskelige personlighet» (Maritain).

Hvis katolske ektepar undersøker sine mer eller mindre ubevisste forestillinger om hva et fullkomment liv vil si, vil de ofte merke at de føler *det* som Kirken kaller et *nådemiddel*, et sakrament, som en hindring for det indre liv! For å leve fullkomment må man leve omtrent som en munk, og alle de ytre, materielle gjøremål i ekteskapet og familielivet stekker ens vinger. Jeg husker hvor forbauset, nesten forskrekket, jeg ble da jeg hørte overhodet for det franske «Oratorium», hevde at askese var noe man ikke trengte *tilføye* et ekteskapelig liv, der var askese nok og hørte ham si med Paulus at kvinnen «skal frelses ved å føde barn» (1. Tim. 2, 15). Vi er ikke vant til å se på familielivets mange innslag, nattevåk, sykdom, bleie-tørk i stuen, økonomiske plager osv. som mulige deler av vår gudstjeneste, vårt offer. Og kanskje enda mindre vant er vi til å ta våre daglige *gleder* med i vår gudstjeneste.

Det kreves arbeid i tålmod og ydmykhet før vi kan komme så langt at vi greier å trenge inn i det mysterium at det er *ved hjelp* av vårt samliv med ektefelle og familie

vi skal helliggjøres og ikke *på tross av* dette samliv. Men det vil på en måte si å trenge inn i det mysterium at jul og påske hører sammen!

Så lenge man betrakter Kristi gjenløsningsverk mindre som en gave til Gud av alt det menneskelige enn som fysisk død, vil man også være tilbøyelig til å se på det kristne fullkommenhetsideal mindre som en full utfoldelse av menneskenaturen i Gud enn som en gledeløs avdøen fra alt menneskelig. Og da kan klostrets *livsform* (jeg snakker ikke om dets *ånd*, som ofte er mer «inkarnert» enn hjemmets *ånd*) framstille seg for tanken som den eneste fullkomne.

I virkeligheten hører avdøen og utfoldelse sammen, den kristne avdør *til* gleden. Hvis han ikke gjør det, er han ingen kristen, men en manikeer. Også i hjemmets liv hører noe av klostrets bønn og stillhet hjemme. Også i klostret er det noe av hjemmets menneskelighet som ofres til Gud. Men et familieliv kan bare i *unormale* tilfelle utvikle en klosterlig hellighet. Det indre liv et katolsk ektepar søker å utvikle i seg vil avvike ganske sterkt fra for eksempel den hellige Frans' og den hellige Thomas' hellighet.

3.

Det lille barnet i krybben er kommet for å vokse inn i alt som er menneskelig (unntatt synden) og «omvende» det til sin Fader. En gang skal Han komme igjen, — juleliturgien knytter julenatten til Kristi annet komme. Men da skal ikke Maria og Josef innskrives i manntall med sin eneste sønn, men med alle sine barn, med alle hellige sjeler. «Hvorfor denne folketelling ved Herrens fødsel», sier pave Gregor i en homilie julenatt, «om det ikke er for å få oss til å forstå at han som da kom i kjødet, skal innskrive de utvalgte for evigheten?»

Det er dette evighetens manntall vi søker å gjøre så rikt som mulig i vårt ekteskap. Over hver barneseng er dette noe vi skal ha i tankene: vår oppgave er å hjelpe barnet til å ta med seg inn i Guds rike alt det menneskelige som det blir dets lodd å møte og bære gjennom livet, i Kristi *ånd*. At det nettopp er den glede fylte julefest som minner oss om barnets religiøse eksistens, om de skjulte muligheter i barnets sjel, den hemmelighetsfulle rikdom i Kristi kirke, — ingenting er mer naturlig enn det. Vi har ingen annen oppgave som foreldre enn den å lære våre barn — når vi selv begynner å forstå det — at det er gleden som er deres kall.

(Forts. fra s. 312.)

rens lue.» Da ser han i hendes længsel Guds herlighed paa Kristi aasyn, ligesom padre Raimundo saa Kristi aasyn aabenbare sig paa Katarina af Sienas ansigt, og han tager imod hende og giver sit løfte: «Kom med mig, o brud! fra Libanon skal du komme; du skal skue ned fra Amanas top... fra løvers bolig, fra Parders bjerge...» — «men du Herre, vær ikke langt borte! min styrke, skynd dig at hjælpe mig;» føjer han til, thi visdommens søn erkender for dem begge, at nu drages de opad paa korset til den herliggjorte Kristus.

Saaledes er den højeste fuldendelsen en fuldendelse paa korset, en sidste bekendelse af kontemplationens sande væsen; ikke nogen mystisk himmelfart, men en lidelsesfuld kærlighed i den stridende kirke, der strækker armene ud mod hele menneskeheden som et tegn til fald og oprejsning for mange.

«Yndighed er bedrag, og skønhed er forfængelighed; men en kvinde, som frygter Herren, skal roses,» siger Salomo, den viise; og han priser den kvinde, hvis vej til manden er vejen til Gud; underfuldt folder hendes væsen sig ud af hans paa den stejle vandring: «kraft og herlighed er hendes klædebon, og hun ler af den kommende tid. Hun oplader sin mund med visdom, og kærligheds lov er paa hendes tunge.»

Og ogsaa visdommens søn har i hendes vedhengen ved sig fornemmet sit eget væsens dybe forbundethed med deres felles herre og mester. Hun har i kærlighed givet ham sit liv; nu løfter han hende op paa sine arme mod sandheden og lyset. Knælende har hun skænket ham frugten af sin færd, dybt bøjet tager han den til sig og frembærer den for Gud. Deres kærlighed er blevet bøn, og deres bøn er nu kærlighed; omsider hviler de i Jesu hjerte: to i een og een i to i Helligaandens enhed.

G. K. Chesterton:

Et forsvar for baby-worship¹⁾

På norsk ved Ørnulf Ranheimsæter

Det er to ting ved barn som tiltrekker nesten alle normale mennesker, for det første at de er så alvorlige, for det annet at de som følge herav er så lykkelige. De er muntre med den fullstendighet som bare er mulig i fravær av humor. De utgrunneligste skoler og vismenn har aldri nådd til det alvor som rommes i et tre måneder gammelt barns øyne. Det er et alvor som bunner i forbauselse ved universet, og forbauselse ved universeet er ikke mystisisme, men en transcendent sunn fornuft. Det fascinerende ved barn er dette at med hvert av dem skapes alle ting på ny, og setter universet atter på prøve. Når vi går nedover gaten og ser under oss disse deilige nepehoder, tre ganger for store for kroppen som særkjenner disse menneskesopp, skulle det alltid være vår første tanke at inne i hvert av dem er der et nytt univers, så nytt som på skapelsens syvende dag. I hver av disse kloder er et nytt system av stjerner, nytt gress, nye byer, og et nytt hav.

I det sunne sinn er der alltid en anelse om at religionen snarere lærer oss å grave enn å klatre, — at hvis vi kunne forstå selve jordens simpleste leire, forsto vi alt. På samme måte har vi følelsen av at kunne vi ødelegge vanen med ett slag og se stjernene som et barn ser dem, da trengte vi ingen annen apokalypse. Dette er den store sannhet som alltid har ligget under barnedyrkelsen, og som vil holde den oppe til enden. Den modne alder med dens endeløse kraft og higen lar seg lett nok overbevise om at der venter den nye ting å gledes ved, men den vil aldri på bunnen være overbevist om at den har satt tilbørlig pris på det den har fått. Vi kan bestige himlene og finne tall-løse nye stjerner, men stadig er det en ny stjerne vi ikke har funnet, den hvor vi er født.

Men barnets innflytelse går videre enn til det første spede forsøk på å gjenskape himmel og jord. I virkeligheten tvinger den oss til å legge vår adferd om i overensstemmelse med den revolusjonerende teori om alle tings vidunderlighet. Selv om vi er fullkomment enkle og uvitende, ser vi på barns tale som noe makeløst, barns gang som noe makeløst, sunn fornuft hos barn som noe makeløst. Den kyniske filosof innbiller seg han har vunnet en seier her. Han tror han har latteren med seg når han kan vise at barnets ord eller spillopper, som barnedyrkerne beundrer, er alminnelige nok. Faktum er at nettopp i dette er det barnedyrkelsen er til bunns berettiget. Hvert ord og hvert sprell i en klump leire er vidunderlige, barnets ord og sprell er vidunderlige, og det er bare rett å tilføye at filosofens ord og sprell er like vidunderlige.

Sannheten er at det er vår holdning til barn som er riktig og vår holdning til voksne som er gal. Vår oppførsel mot våre jevnaldrende består i en servil ærbødighet som dekker over en anseelig grad av likesælhet og forakt. Vår holdning til barn består i en nedlatende ettergivenhet som skjuler en bunnløs respekt. Vi bukker til de voksne, tar hatten av for dem, avstår fra å si dem blankt imot, men vi setter ikke tilbørlig pris på dem. Vi lager dukker av ungene, belærer dem, drar dem i håret, og ærer, elsker

og frykter dem. Når vi ærer noe hos de voksne, da er det deres dyder eller deres klokskap, og det er en lett sak. Men hos barna ærer vi feil og spillopper.

Vi var sannsynligvis kommet betydelig nærmere det sanne syn på tingene om vi behandlet voksne av alle titler og typer med nettopp denne dunkle hengivenhet og målløse respekt som vi møter barnets begrensninger med. Et barn har vanskelig for å fullbyrde talens mirakel, — følgelig finner vi bommertene nesten like makeløse som det det sier riktig. Dersom vi anla samme holdning overfor statsministeren og finansministeren, dersom vi mildt oppmuntret deres stotrende og deilige forsøk på mennesketale, var vi i en meget visere og mere tålsom sinnstemning. Et barn har lett for å gjøre eksperimenter med livet, som vanligvis er sunne i sitt motiv, men ofte utålelige i huslige omgivelser. Dersom vi bare behandlet alle kommersielle pirater og brautende tyranner på samme linje, om vi mildelig irettesatte dem for deres brutalitet som om det dreide seg om pussige feil i deres oppførsel, om vi ganske enkelt fortalte dem at de «nok ville forstå med årene», da hadde vi sannsynligvis antatt den beste og mest knusende holdning til menneskehetens svakheter. I vårt forhold til barn beviser vi at dette paradoks er tvers igjennom sant: at det er mulig å forbinde en vennlighet som grenser mot forakt med en dyrkelse som grenser mot redsel. Vi tilgir barn med den samme slags blasfemiske mildhet hvormed Omar Khayyam tilga den allmektige.

Den egentlige berettigelsen for vårt syn på barn ligger i at vi opplever dem og deres ferd som noe overnaturlig, mens vi av en eller annen mystisk grunn ikke ser noe overnaturlig i oss selv og vår ferd. Selve barnas litenhet gjør det mulig å se på dem som undre — det er som om vi har med en ny rase å gjøre som bare kan sees gjennom mikroskopet. Jeg tviler på om noe menneske som eier litt ømhet og fantasi, kan se på et barns hånd uten å bli litt redd for den. Det er fryktinngydende å tenke på den essensielt menneskelige energi som beveger så spe en ting, det er som å innbille seg at menneskenaturen kunne bo i en sommerfugl-vinge eller i treets blad. Når vi ser på disse liv som samtidig er så menneskelige og så små, føler vi det som om vi selv økte til en legems-størrelse som gjør oss forlegne. Vi kjenner den samme slags forpliktelse mot disse skapninger som en guddom kunne føle om han hadde skapt noe han ikke forsto.

Men barnets pussige oppsyn er kanskje det mest hjertevinnende av alle de lenker som holder kosmos sammen. Deres hodetunge verdighet er mer rørende enn noen ydmykhet, der er mere håp for alle ting i deres høytidelighet enn i tusen karneval av optimisme. Deres store og lysfylte øyne synes romme alle stjerner i sin forundring, deres fjetrende mangel av nese gir oss det mest fullkomne vink om den humor som venter oss i himlenes rike.

¹ Med sin overskrift «baby-worship» (barnedyrkelse) spiller Chesterton ironisk hen på «hero-worship» (heltedyrkelse).

Den store indeks-debatt i Morgenbladet

I tillegg til de 6 innleggene gjengitt i forige nr. av St. Olav, bringer vi de siste innlegg og avsluttende replikker.

Den katolske indeks.

Av Øystein Parman.

Morgenbladet 27. nov.

Dr. theol. Ivar Hansteen Knudsen har elskverdig stilt et eksemplar av den katolske kirkes indeks over forbudte skrifter til disposisjon for undertegnede.

«Index librorum prohibitorum», som indeksen heter er innstiftet i 1564 av Pave Pius IV. Den siste utgaven kom i 1940 med et tillegg som fører den ajour til 31. desember 1942. Indeksen er nå en bok på 509 sider og inneholder ca. 6500 boktitler med forfatternavn. Fordelt på århundrene blir tallene omtrent slik:

17. årh.	ca. 2500
18. »	ca. 2500
19. »	ca. 1300
20. »	ca. 200

De aller fleste navn man finner i indeksen er ukjente i dag. Der fines mange teologiske og påfallende mange katolske skrifter på indeks. Det siste betyr at de strider mot den rene lære og må stå på indeks til de kan bli korrigert. Således kan man f. eks. finne katolske utgaver av Det Nye Testamente på indeks fordi kommentarene i Det Hellige Officiums øyne, er uriktige.

Følgende mer kjente navn er å finne i indeksen: Honoré Balzac, Henri Bergson, Auguste Comte, Benedetto Croce, Gabriele D'Annunzio, Descartes, Alexander Dumas, Gustave Flaubert (Madame Bovary), Anatole France (samtlige bøker), Heinrich Heine, Initiation (En revy inneholdende artikler om hypnose, teosofi, kabbalisme, frimureri og okkult vitenskap), Immanuel Kant (Kritik der reinen Vernunft), Ludwig Keller (Die geistigen Grundlagen der Freimaurerei), Alphonse Lamartine, John Locke, Maurice Maeterlinck (samtlige skrifter), John Stuart Mill, Ditlef Nielsen (Den historiske Jesus), Blaise Pascal (Pensées. Det må her dreie seg om en bestemt utgave, siden Pascals tanker jo nå er kommet på norsk i oversettelse av Pater Lutz.) Ernest Renan, Alfred Rosenberg (Der Mythos des 20. Jahrhunderts), Jean-Jacques Rousseau. (Bl. a. Emile og Du contract social), George Sand, Henri Stendhal, Emanuel Swedenborg, Thomas a Kempis, Van der Velde (Det fullkomne ekteskap), Voltaire, Emilie Zola (samtlige skrifter) og nå sist som bekjent Jean-Paul Sartre.

Øystein Parmann.

*

Ovenstående orienterende bidrag av Øystein Parmann viser til fulle med hvilken rett de katolske debattanter kan hevde at hr. Engelstad har overdimensjonert indeksens inngrep i åndsfriheten, samt undervurdert nytten av den. Den lille statistikken viser en sterkt synkende kurve som står i eklatant forhold til den voksende frihetsbevissthet og personlige ansvarskjensle som kjennetegner det 19. og 20. århundre. En stor del av de verker som står oppregnet i den samme indeksfortegnelse kunne knapt tenkes satt på indeks om de hadde sett dagens lys i vårt århundre.

Hvordan nytten er undervurdert ser en straks når hr. Parmann uten videre fører opp Thomas a Kempis blant de forbudte forfattere! Der står nemlig uttrykkelig i indeksen at det her er tale om en utgave av «Kristi etterfølgelse» (tilskrevet Thomas a Kempis), i en fortolkning av Sebastiano Castellione. Denne fortolkningen avviker sterkt fra origina-

len til Thomas' berømte og høyt anerkjente lille bok. Castelliones utgave kom på indeks i 1723, 160 år etter hans død. St. Olavs red.s anm.

Indeks og åndsfrihet.

Av Carl Fredrik Engelstad

(Morgenbladet 29. nov.)

«Hva er sannhet?» sa Pilatus. Han kunne like gjerne spurt: «Hva er frihet?» Skeptikeren kan ikke svare på noe av spørsmålene, for det endegyldige svar springer fram av en positiv grunnanskulde av tilværelsen — en tro.

For det kristne, i det hele tatt for et religiøst innstilt menneske, er Sannhet og Frihet sider av Guds vesen. Den menneskelige ufullkommenhet hindrer oss i å se Sannheten og oppleve Friheten, — det kan vi først gjøre når vi, med det eskatologiske uttrykk, «får se Ham som Han er».

Dette er dype realiteter for enhver som overhodet har noe forhold til de religiøse grunnverdier. Men denne betraktning skal i hvert fall ikke ha lov til å ta kelegge den pågående diskusjon om åndsfriheten.

En ting er jo nemlig sikker: selv om mennesket ikke med sitt ufullkomne utstyr kan nå fram til Sannheten, fullt og uten forbehold, så har det kjempet seg fram til avgjørende sannheter. Og selv om det ikke kan realisere Friheten i dens fullkommenhet, så har det kjempet seg fram til avgjørende friheter. Og likesom dets forhold til Sannheten bestemmes av dets lojalitet overfor de sannheter det har kjempet seg fram til, er dets forhold til Friheten avhengig av dets lojalitet overfor de friheter det har kjempet seg fram til.

Om kristendommens sannhet skrev jeg i mitt forrige innlegg, og det samme gjelder all sannhet på det åndelige plan, at «den må hvert enkelt menneske kjempe seg fram til». Og til dette svarer hr. Hansteen Knudsen: «Hvorfor må det det?»

Av den enkle grunn at den sannhet man ikke selv har kjempet seg fram til, så man synes den er blitt ens egen, personlige eiendom, ikke er noen sannhet i indre mening, — bare en påstand eller i beste fall en konstatering av et utvendig og likegyldig faktum. Jeg behøver ikke å kjempe meg fram til den sannhet at Paris er hovedstaden i Frankrike. Men jeg må kjempe meg fram til f. eks. den sannhet at «det er bedre å lide urett enn å tåle urett» eller at «den som vil vinne sitt liv, skal miste det», for det er sannheter av en indre, en åndelig art, likesom hele ens tro er det, — det er sannheter det ikke går an bare å si «ja» til. Nøyer man seg med *det*, er de nemlig ikke sannheter for en, bare talemåter.

Men for å kunne kjempe seg fram til en indre sannhet, må man ha sin åndelige integritet, sin indre frihet, i behold. Og er det vanskelig å forklare den fullkomne frihet i hele dens innebyrd, så lar da i hvert fall *åndsfriheten* seg heldigvis definere.

Åndsfriheten innebærer hvert enkelt menneskes uavkortede rett til å orientere seg fritt i alle åndelige spørsmål og ta et standpunkt, uten rusel om represalier dersom man kommer fram til et annet resultat enn det en eller annen autoritet på forhånd har bestemt at man vær så god skal komme fram til.

Denne frihet er et ufravikelig grunnvilkår for at man i det hele tatt skal kunne prestere noe som heter intellektuell og åndelig redelighet.

Mot dette grunnvilkår for åndelig redelighet er det jeg anklager den katolske kirke for å gjøre overgrep gjennom sitt indeksprinsipp!

Den pavelige liste over forbudte skrifter er lang. Det er en hel bok. Det er fra annet hold i denne debatt gjort rede for hvilke navn den inneholder. Jeg nøyer meg her med å konstatere at listen inneholder en hel rekke verker som inntar sin selvfølgelige plass i litteraturens og filosofiens historie og i ethvert boklig dannet menneskes bevissthet. Disse verker har den katolske kirkes medlemmer fått en «autoritativ henstilling» om å holde seg borte fra. Fordrer man frihet til å lese disse bøker, fordrer man ifølge pater Thorn «frihet til å gjøre det onde», eller som han også uttrykker det, «lese det onde».

Indeks-påbudet gjelder ikke generelt, hevder de katolske debattanter. Enkelte mennesker kan få dispensasjon hvis de søker om det. Indekset er, for på ny å sitere pater Thorn, «en begrenset frihet for menigmann til å lese hva som helst».

Altså: denne «frihet» gis til en lett oversiktlig og kontrollert håndfull mennesker som vel å merke, jeg siterer nå hr. Hansteen Knudsen, «er blitt orientert før de legger i vei», dvs. som man vet vil komme til det på forhånd ønskede og formulerte resultat. Mens ni og nitti prosent av den katolske kirkes tilhengere, jeg vet ikke hvor mange millioner det kan dreie seg om, overhodet ikke ansees verdige til å erverve seg alminnelig boklig dannelse på egen hånd og gjøre seg opp en mening om hva de leser.

Er dette åndsfrihet?

Det har ikke en gang den fjerneste likhet med åndsfrihet. Det er åndstvang, om noe er det. Og det hjelper ikke å argumentere med at man «frivillig» pålegger seg denne tvang at man ikke trues med fysisk tortur og at autodafeene i bokstavelig forstand er en saga blott. I engelsk rettsterminologi har man noe som heter «mental cruelty». Det forekommer meg at det er dette Kirken utøver når den legger hele sin mektige åndelige autoritet i sitt angrep på den elementære åndsfrihet.

«Det har ikke vist seg tilstrekkelig,» sier hr. Hansteen Knudsen, «å kjempe med rent åndelige våpen, det vil for Kirkens vedkommende si den positive forkynnelse av Evangeliet. Konklusjon: her må skarpere lut til! Et indeks! En «autoritativ henstilling»!

Det vil på godt norsk si at her anvendes maktspråk.

Jeg kan ikke innse annet enn at maktspråk er et uverdige middel i den åndelige kamp. Dobbel uverdige når det anvendes av en kristen kirke.

Frihetsproblemet og åndsfrihet

av St. Olavs redaktør

Morgenbladet 1. des.

Hr. magister Carl Fredrik Engelstad er med sitt siste innlegg i det vesentlige rullet dit jeg rakk med mitt første. Imens har han rullet å fremsette en rekke påstander som har ligget i periferien av diskusjonens kjerne: *frihetsproblemet*. Jeg overlater til leserne å avgjøre med seg selv i hvilken grad hans forskjellige påstander har vist seg holdbare eller ikke. Jeg er personlig mest inte-

ressert i å få en debatt om *menneskets tilstand i frihet*, siden jeg nå engang er provosert til det.

I mitt første innlegg fremholdt jeg at friheten i seg selv var et relativt begrep som først fant sin mening i forholdet til et objekt utenom den selv. Det innebærer bl. a. at frihet ikke er det samme som friheter. I sitt siste innlegg sier hr. Engelstad: «Og selv om det (mennesket) ikke kan realisere Friheten i dens fullkommenhet, så har det kjempet seg fram til avgjørende friheter». Og han konkluderer som jeg med at menneskets forhold til Friheten er avhengig av lojaliteten overfor de friheter det har kjempet seg til. Våre ord er forskjellige men de dekker i realiteten det samme. I begge mine innlegg har jeg med uttrykket «frihet under ansvar» hevdet det samme som hr. Engelstad med sitt uttrykk «lojalitet overfor Friheten».

«For det kristne, i det hele tatt for et religiøst innstilt menneske, er Sannhet og Frihet sider av Guds vesen. Den menneskelige ufullkommenhet hindrer oss i å se sannheten og oppleve Friheten.....», sier hr. Engelstad og fortsetter: «Dette er dype realiteter for enhver som overhodet har noe forhold til de religiøse grunnverdier. Men denne betraktning skal i hvert fall ikke ha lov til å tåkelegge den pågående diskusjon om åndsfriheten».

Jeg skal her få lov å bemerke at når jeg tidligere har talt om disse realiteter temmelig utførlig, så er det nettopp for å skape lys omkring frihetsproblemet. Derfor brukte jeg uttrykket «mennesket i dets tilstand i frihet». Det gleder meg at hr. Engelstad endelig implicite medgir at det ikke er umaken verd å drøfte frihetsproblemet for frihetens egen skyld. Først nå går det også virkelig an å drøfte indeksprinsippet i det rette lys. Hr. Engelstad har jo medgitt at mennesket ikke evner å realisere, oppleve den hele og fulle frihet.

Det skulle være unødvendig å bringe inn håndgripelige eksempler fra dagliglivet her i Norge på at når en misbruker visse friheter så berøves man friheten. Lovens arm sørger for det!

Hvordan står det så til på det åndelige plan?

Atter har hr. Engelstad et tiltalende resonnement: «En ting er nemlig sikker: selv om mennesket ikke med sitt ufullkomne utstyr kan nå fram til Sannheten, fullt ut og uten forbehold, så har det kjempet seg fram til avgjørende sannheter». Jeg går ut fra at sannheten ikke skrives med stor bokstav uten der siktes til den kristne Sannhet. Da er å si at vi har en *guddommelig åpenbart Sannhet*. Det er riktig at vi her i livet, må nøyes med å se denne Sannheten stykkevis, som Paulus sier. Ingen uenighet på det punkt. Men de sannheter som vi har måttet kjempe oss til, kan den katolske kirke oppregne bl. a. i sin dogmelære. Det er sannheter som er utledet av den Sannhet som er skjult for det utrenede blikk. Så snart de er slått fast, har Kirken holdt på dem som store, triumferende sannheter som mest av alt viser hvordan den menneskelige ånd i sitt vesen er innstilt på den siste store Sannhet. Det menneskelige intellekt er i sitt dypeste vesen innstilt på å erkjenne denne Sannhet. Men den menneskelige ufullkommenhet ellers tåkelegger det rene intellekt i selve erkjennelsesprosessen.

Hr. Engelstad sier videre: «og selv om det (mennesket) ikke kan realisere Friheten i dens fullkommenhet, så har det kjempet seg fram til avgjørende friheter». Jeg ville sette pris på å vite hvilke avgjørende friheter han sikter til i denne forbindelse.

Foreløpig er det nok å forfølge hans resonnement: «Og likesom dets (meneskets) forhold til Sannheten bestemmes av dets lojalitet overfor de sannheter det har kjempet seg fram til, er dets forhold til Friheten avhengig av dets lojalitet overfor de friheter det har kjempet seg fram til». — Farlig sammenligning!

Den kristne er kristen fordi han med det han har kunnet prestere av forstand og vilje til å se klart, har innsett at Kristus er Veien, Sannheten og livet. Da må han også la sitt forhold til f. eks. sannheten om Gud i tre personer være lojalt til det Kristus har sagt om Gud i tre personer. Nøyer han seg med det som han med sin menneskelige erkjennelsesevne har maktet å fatte av Guddommens indre liv, da blir hans lojalitet til Kristus, Sannheten, temmelig beskåret!

Meneskets forhold til Friheten, at den avhenger av menneskets lojalitet overfor de tilkjempede friheter, er som jeg overfor har nevnt det samme som menes i den kristne moral, og i alminnelig samfunnsmoral, med «frihet under ansvar».

Ansvar dukker opp der *frihet* støter på sitt korrelativ, *autoritet*. Hvor denne autoritet ligger og hvordan den kan stå samtidig med *åndsfrihet*, er vel den debatt leserne venter på.

Hr. Engelstads hårdnakkede påstand om indeksprinsippet som et uverdigg maktspåk overfor åndsfriheten lar jeg da stå for hva den er inntil videre. Sannhetens innkarnerte representant, Jesus Kristus har sagt til apostlene og dermed til deres etterfølgere i all fremtid: «Gå ut i all verden og forkynn Evangeliet for all skapningen. Den som tror og blir døpt, skal bli frelst; men den som ikke tror, skal bli fordømt», (Mark. 16, 16).

Maktspåk?

I Norges Grunnlov, pgf. 2 står der: «Jesuitter tåles ikke i landet.»

Åndsfrihet?

*

Skulle det virkelig være nødvendig å slå med slike sleggeslag på den katolske indeks-institusjon? Den er jo i virkeligheten ikke annet enn et middel for å bevare nettopp «de svake i ånden» på Sannhetens vei, de som ikke «orker» å ta opp de vanskelige problemer til prøve. De som derimot vil tilkjempe seg sannheten, dypere og gjennom erkjennelsens uforlignelige opplevelse, støter i indeks-bestemmelsen ikke på noen hindring.

Åndsfrihetens aktuelle og prinsipielle krav har her hjemme mer nærliggende anstøtsstener å konfrontere. Jeg har ovenfor antydnet ett og kunne lett forflere dem.

Ivar Hansteen Knudsen.

Indeks og åndsfrihet

Av pater Finn Thorn.

(Morgenbladet 3. desbr.)

I den pågående debatt om åndsfrihet vedblir magister Engelstad å gjenta sin påstand fra sitt første innlegg: den katolske kirke øver ved sin indeks-institusjon et nedverdigg åndstyranni. Kirkens medlemmer skal «uselvstendig la seg forme av dens autoritære meninger». Den fratrar dem «den elementære menneskeverdigg og menneskerett som heter et selvstendig indre liv». Anklagen mot den katolske kirke går ut på intet mindre enn at den gjør overgrep mot den frihet som er selve grunnvilkåret for intellektuell og åndelig redeligg.

Tydeliggere kan det ikke sies at det å være katolikk betyr en bunnløs åndelig nedverdiggelse.

Litt rolig ettertanke bør få hr. Engelstad til å innse at der må være en feil ved hans resonnement. Han argumenterer ut fra den påstand at vi katolikker tilhører den kategori menneskeer som finner det å tenke selvstendig å være en altfor anstrengende prosess.

Nei, det er ikke en slik selvoppgiggelse som gjør at katolikker godtar kirkens «maktspåk».

Alt det hr. Engelstad anfører mot den katolske kirke ville være riktig hvis den var en blott og bar menneskelig institusjon. Helt annerledes forholder det seg hvis den er en guddommelig institusjon. Det er ikke nedverdiggende for mennesket å bøye seg for Gud.

Vanskeliggheten i den pågående diskusjon er å se noe «guddommelig» i indeksinstitusjonen. Feilen i denne debatt har nettopp vært at hr. Engelstad har overdimensjonert en detalj i den katolske kirkes sjelesørgggjerring. Selv om den katolske kirke representerer en guddommelig autoritet, så er ikke alt det den gjør guddommelig! Det vet vi katolikker meget godt. Derfor tar vi det med ro om av og til en bok blir satt på indeks. Der er intet i veien for å lese den allikevel. Det hele reduserer seg til en vil først vil uleilige oss med å be den stedlige biskop om lov.

Hr. Engelstad mener at en hel rekke verker på indeks «inntar sin selvfølgelige plass i litteraturens og filosofiens historie og i ethvert boklig dannet menneskes bevissthet». Vel, enhver boklig dannet katolikk vil uten vanskeliggheit få tillatelse til å lese dem. Men så er hr. Engelstad bekymret for dem som «ikke anses verdigg til å erverve seg alminneligg boklig dannelse». Bekymringen er sikkert overflødig. For det første kan det diskuteres om hva som hører med til *alminneligg* boklig dannelse. Derneft kan den som ber om dispensasjon fra indeks, og som skulle bli nektet det, ggøre ett av to: lese boken allikevel — eller la være. Det er ikke mer innviklet.

Men den som lar være, ggør det selvsagt ene og alene fordi han respekterer den katolske kirkes autoritet. Hvorfor ggør han det? Alt står og faller med svaret på dette spørsmål. Enhver katolikk får svare for seg. Undertegnede godtar den katolske kirkes autoritet fordi jeg har mine meget bestemte grunner for å tro at den på tross av sine menneskelige feil og svakheter i sitt innerste vesen er guddommelig. Jeg tror at den er evighetens røst i tiden. Men denne tro er ikke en blind selvoppgiggelse. Den er grunnet på selvstendig tenkning.

Avsluttende innlegg.

Av Carl Fredrik Engelstad.

Morgenbladet 4. des.

Dr. Hansteen Knudsen og pater Thorn vil stadig ha det til at det er en «påstand» av meg at indeksprinsippet er uforenlig med åndsfriheten.

Nei da, det er ikke noen påstand. Det er en kjensggjerring — hvis da ikke den alminneligg logikk også er blitt satt på indeks. Den menneskerettiggheit som heter åndsfriheten, og som jeg definerte i min forrige artikkell, aksepterer ikke gyldiggheften av noen liste over «forbudte boker», eller i det hele tatt noen «autoritativ henstilling» om hva man ska lese eller ikke lese. Åndsfrihet og indeks hører ganske enkelt hjemme i to forskjellige verdener, som ikke lar seg forene.

Historisk sett er indeks-prinsippet et rudiment av in-

kvisisjonen, hvis bål og brann og blodige død rammet den som tillot seg å tenke annerledes enn de klerikale herrer forlangte at man skulle tenke. Når denne korporlige og åndelige terror i dag er i det vesentlige avskaffet, skyldes det ikke minst en rekke diktere og tenkere som reiste seg i protest i åndsfrihetens navn. Man kan finne deres verker på den katolske indeks-liste hvis man gjør seg det bryderi å slå etter.

I meddelelsen om pavens og Det Hellige Officiums bestemmelse står det ordrett at Sartres' samlede verker er innlemmet i «Kirkens liste over forbudte skrifter». Men nå kommer man altså løpende og forteller at vel er det så at de og de skrifter er forbudt, men de er ikke forbudt allikevel. Man har full adgang til å lese indeks-bøkene hvis man innhenter den stedlige biskops tillatelse. Og hvis man ikke får lov, så kan man lese dem allikevel. «Det er ikke mer innviklet,» skriver pater Thorn.

Min fadese var fra begynnelsen av at jeg tok det hele alvorlig. En teateranmelder burde selvsagt ha klarere sans for forskjellen mellom tragedie og komedie.

Carl Fredrik Engelstad.

Avsluttende replikk fra St. Olavs redaktør

(Morgenbladet, 6. desbr.)

Som den provoserende part i debatten om indeks-institusjonen og åndsfriheten, vil jeg trass i magister Engelstads behendige eskapade gjøre bruk av den sluttreplikk som tilkommer meg.

Det er ikke noe overbevisende sluttargument hr. Engelstad fører i marken når han fastslår at indeks-institusjonen ikke rommes innenfor den definisjonen av åndsfrihet han selv stiller opp. Jeg tror hr. Engelstad selv underverderer åndsfriheten. Den gir nemlig også en moralsk rettsperson som Kirken full rett til å felle en moralsk dom over et litterært produkt. Samvittigheten vedblir for det også hos katolikken å være det høyeste moralske forum, der Kirkens henstilling i siste instans bare har en rettleidende funksjon. (Jfr. mitt første innlegg.) Det betingede forbud indeks-bestemmelsen uttaler krenker altså ikke samvittighetsfriheten, men er underordnet den. Det siste moralske oppgjør hos katolikken foregår i samvittigheten, også oppgjøret med indeksbestemmelsen. Det er det samme som gjelder for samvittighetens forhold til Guds ti bud. Aksepterer en Gud, kommer en ikke utenom dette oppgjør. Aksepterer en Kirken som Guds røst i tiden, kommer den som tilhører denne Kirke ikke utenom det samme oppgjør. Når Kirken dertil viser seg så våken og selvfornyende at den påtar seg å følge åndslivets ytringer i alle retninger med spesialvitenskapenes profesjonister ved sin side og med blikket for det universale som sin styrke, da er den katolikk dum og en ignorant som innbiller seg å være fri og lykksalig trygg om han vender det døve øret til denne røst.

Det er en kjensgjerning at også indeks-institusjonen har gjennomgått en utvikling. Den har lettet stadig mer på grensene for sin virkekraft, blitt mindre kategorisk. Også dette faktum irriterer hr. Engelstad. Å pukke på at den i sitt prinsipp er en fortsettelse av inkvisisjonen, smaker av tendensiøs polemikk.

Jeg er for øvrig enig med magister Engelstad i at indeksens offisielle tittel «Index librorum prohibitorum» — register over forbudte bøker — må virke villedende på

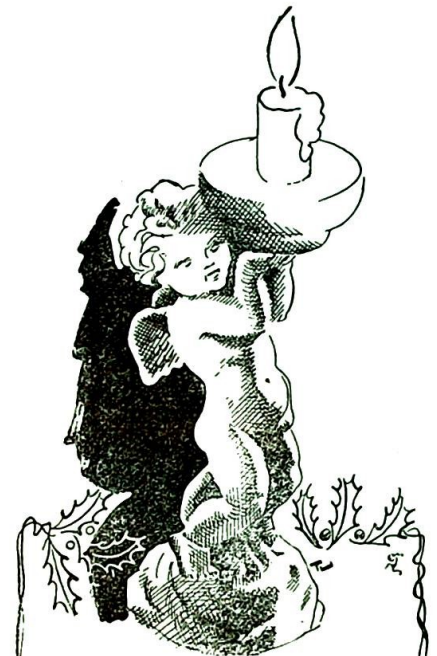
den uinnvidde. Men den deler her skjebne med så mange titler som ikke lenger dekker sitt opprinnelige innhold. Magister-titelen f. eks. har en tvilsom opprinnelse. Ve dem som ikke vørte magistrene!

Oppriktig talt synes jeg likevel ikke magisteren qua teateranmelder skal beklage sin fadese. Også kunsten har til oppgave å tjene og uttrykke sannheten. Magister i kunst burde også føle seg hjemme som magister i sannhet. Og det bidrag til sannhetens opplysning magister Engelstad har gitt i og med å reise denne debatt, har sikkert ikke vært forgjeves — hvordan en enn vil tolke dette siste ord. De sitater han bringer til forsvar for sin «fadese», er ikke mine. Så jeg kan avslutte min del med å takke magisteren for edel dyst og Morgenbladet for villig spalteplass.

Ivar Hansteen Knudsen.

G
L
E
D
E
L
I
G

J
U
L
!



JULE-ENGEL
Kr. 7.85.

Se mitt store utvalg av
velkomne julegaver i
keramikk, belysning,
tinn, bruksting
og en mengde andre
gaveting i år.

God j.l med gode
gaver.

Gjalligani

N Slottsgt. 25 - Stortingsgt. 22